

УДК 321 (477)

Деякі особливості структурного аналізу політичного класу в сучасній Україні

Т.М. ЗАХАРОВА

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна,
E-mail: tnzm@ukr.net

Авторське резюме

У статті розкриваються особливості трансформації та структурного аналізу політико-адміністративної еліти в сучасній Україні. Аналізуються основні концептуальні підходи до понять «політичний клас» та «політична еліта», які утворилися у сучасній політичній науці, а також розглядається фактор використання та співвідношення цих понять у науковому дискурсі в Україні. Надана характеристика основним етапам формування політичного класу та сучасним тенденціям його функціонування, розкривається роль політичного класу в умовах трансформації політичного режиму. На основі функціонального аналізу робиться спроба виявити специфіку складної та динамічної структури політичного класу, обґрунтовується, що структурні зміни всередині політичного класу мають значні зовнішні наслідки як для самого політичного класу, так і для політичної системи загалом. Аналізується неоднорідність структури політичного класу та досліджується наявність горизонтального та вертикального розподілу влади. Для більш повного розуміння формування політичного класу у статті застосовується кількісний метод для дослідження статистичних даних, який допоміг отримати точні числові характеристики статистичної моделі досліджуваних показників. Робиться спроба аналізу структури політичного класу за ієрархічною системою, де владні повноваження еліти поділяються на вищі, середні та адміністративні.

Ключові слова: політичний клас, політична еліта, політико-адміністративна еліта, опозиція, політична система, влада.

Some features of structural analysis of political class in modern Ukraine

T.M. ZAKHAROVA

Volodymyr Dahl east ukrainian national university, Luhans'k, Ukraine, E-mail: tnzm@ukr.net

Abstract

The article describes the features of transformation and structural analysis of Ukrainian political and administrative elite in modern Ukraine. The basic conceptual going near concepts «political class» and «political elite» is analysed, that appeared in modern political science and also the factor of the use and correlation of these concepts is examined in scientific discussion in Ukraine. Given description to the basic stages of

© Т.М. Захарова, 2014

forming of political class and modern tendencies of his functioning, the role of political class opens up in the conditions of transformation of the political mode. On the basis of functional analysis an attempt to educe the specific of difficult and dynamic structure of political class is done, grounded, that structural changes into a political class have considerable external consequences both for a political class and for the political system on the whole. Heterogeneity of structure of political class is analysed and the presence of horizontal and vertical distribution of power is investigated. For more complete understanding of forming of political class in the article a quantitative method is used for research of statistical data, that helped to get exact numerical descriptions of statistical model of the investigated indexes. The attempt of analysis of structure of political class is done after the hierarchical system where imperious plenary powers of elite are divided into higher, middle and administrative.

Key words: the political class, the political elite, political and administrative elite, the opposition, political system, the governance.

Постановка проблеми. Виникнення сучасного українського політичного класу є наслідком впливу цілого комплексу чинників, які так чи інакше впливали на його формування. Це і зміна виборчої системи, і структурні зміни органів державної влади, і стан розвитку громадянського суспільства у певний період. Окрім того, процес формування політичного класу в Україні детермінований характером переходу від авторитарного політичного режиму до демократичного, еволюційністю правлячої еліти, історичним спадком принципів і форм управління радянських часів, регіональними особливостями держави, утвердженням демократизму, наростанням ваги політичної влади та загостренням боротьби за неї, рівнем політичної культури. У сучасній вітчизняній політичній науці триває широка дискусія про рушійні сили суспільства та його структуру, здатність політичної еліти як соціальної верстви до загальнонаціональної відповідальності за розвиток країни. У процесі демократичного транзиту важливе місце належить дослідженню політичного класу як важливої ланки політичного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасний рівень наукового дослідження проблем політичного класу в Україні можна оцінити як недостатній, хоча особливості цих суб'єктивних основ політики аналізують у деяких аспектах М. Головатий, Г. Зеленько, А. Колодій, Л. Кочубей, Б. Кухта, Л. Мандзій, О. Новакова, М. Пірен, Ф. Рудич, В. Танчер, М. Шульга, Г. Щедрова та інші науковці. Вони приділяють увагу визначенню сутності, поняття еліти та її ролі у державотворчих процесах, однак проблеми структурного формування і трансформації політичних еліт залишаються мало дослідженими.

Метою дослідження є виявлення стану розвитку політичного класу та його генези в Україні в пострадянський період, вивчення структури політичного класу та його ролі як складової елітних утворень.

Виклад основного матеріалу. Проблематика політичного класу досліджується науковцями Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, кафедрою політології та міжнародних відносин

Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (м. Луганськ). Так, професор О. Новакова під політичним класом розуміє спільність представників інтересів соціальних груп, які професійно займаються політикою. Стосовно політичної еліти, то вона потребує, на думку політолога, якісної оцінки та суспільного визнання [9, с. 441-442]. Еліта – це не тільки функціональне утворення, вона містить у собі велику морально-етичну складову. В сучасній Україні майже відсутні підстави для виокремлення політичної еліти, тому для політологічного аналізу більш використовується поняття політичного класу, що більшою мірою є функціональним. Під політичним класом ми розуміємо досить широкий управлінський прошарок суспільства, що включає в себе осіб, які професійно займаються політикою, тобто політичний клас – це фігури в політичному просторі, які володіють певним політичним капіталом, тим самим здійснюючи управління державою. Політичний клас є правлячим, оскільки він займається управлінням і розподілом ресурсів влади. Коли ж ми говоримо про правлячий клас, маємо на увазі, що йому належить найвища влада – державна. Під «владою» в широкому значенні цього слова розуміється, за М. Вебером, можливість для суб'єкта здійснювати свою волю в досягненні цілей у межах певних соціальних відносин, не беручи до уваги опір, що чиниться [18].

На думку Ж. Тоценко, найчастіше вживається термін «еліта» і його різні варіації – «економічна еліта», «політична еліта», «військова еліта» [17]. У своїх працях Н. Ф. Селютіна поділяє термін за сферами переважного впливу та виокремлює такі специфічні прояви еліт, як бюрократичні або адміністративні, релігійні, бізнесові, культурні, інтелектуальні, ідеологічні і навіть кримінальні, асоціальні еліти тощо. Зрозуміло, що важливим ресурсом державного управління – державною владою, володіє політико-адміністративна еліта, яка не є однорідною: всередині себе вона має певні групи, які відрізняються за функціями, повноваженнями, характером діяльності, компетенцією та способами рекрутування [14].

Процес формування політичного класу, як

і будь-який політичний процес, має свою етапізацію. Вона передбачає виділення основних періодів у формуванні певного об'єкту, які характеризують зміну його стану й якості. У новітніх наукових дослідженнях знаходять своє відображення проблеми формування та трансформації політичної еліти, проте поки що можна констатувати певний дефіцит уваги до етапів становлення політичного класу.

Автор усвідомлює, що виділення певних етапів у формуванні політичного класу України у будь-якому разі матиме відносний характер, бо встановити чіткі межі кожного етапу досить важко у силу наявності значної кількості чинників, які впливають на формування того чи іншого етапу. Це – і зміна виборчої системи, і структурні процеси в органах державної влади, і стан розвитку громадянського суспільства у певний період. Окрім того, більшість науковців наголошують на тому, що етапи становлення і трансформації політичної еліти та політичного класу чітко співпадають з виборчими циклами.

У загальних рисах етапи розвитку політичної еліти України виділені в працях Є.Остренко [10]. До першого етапу становлення політичного класу України авторка відносить момент юридичного закріплення державності України та, відповідно, формування нових органів влади. Він охоплює історичний відрізок з 1990 по 1994 роки. Прийнята 16 липня 1990 р. Декларація «Про державний суверенітет України» закріпила принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову [1]. Це стало першим кроком до створення власної системи управління, Україна розпочала свій власний шлях розвитку. Наступним кроком на цьому етапі було прийняття Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. «Акту проголошення незалежності України», який закріплював створення незалежної самостійної Української держави [12]. Перед державою постало завдання – здійснити реформування державних органів влади та створити управлінський прошарок відповідно до демократичних стандартів.

Дослідниця правлячої політичної еліти в Україні Л. Мандзій у своїх працях наголошує, що важливими характеристиками першого етапу становлення управлінського прошарку в державі став «процес зміни поколінь, регіональність, несамотійність, виконавча сутність правлячої політичної еліти, домінування в її трансформаціях тенденцій наступності, загострених вияв нестачі «внутрішніх» резервів, практично повна відсутність можливості рекрутування членів правлячої політичної еліти ззовні, тобто за межами партійної номенклатури, неподоланні правлячим класом численних перешкод на шляху до свого самодостатнього розвитку» [7, с. 11].

Отже, з 1990 по 1994 рр. відбувалося пара-

лельне становлення як політичної еліти, так і політичного класу України. Соціальною основою формування політичного класу незалежної України стала партійно-господарська номенклатура. В період президентства Л. Кравчука в політичний клас була інкорпорована значна частина націонал-демократичної контреліти, що значною мірою зняло конфлікт між екс-комуністичною номенклатурою та її опонентами. Однак, і кількісно, і якісно у складі політичного класу на цьому етапі домінувала стара номенклатура, яка відмовилася від комуністичної ідеології і взяла на озброєння ідею національно-державного будівництва. Таким чином, перший етап становлення політичного класу вже у незалежній Україні виявився першим кроком до кадрових змін у владних структурах, створенні умов для генерування нових поколінь політичної еліти.

До другого етапу можна віднести відрізок часу з 1994 р. до парламентських виборів 1998 р. Цей етап формування політичного класу характеризується деякою його трансформацією. Можна сказати, що саме в цей час почалася професіоналізація політичного класу. Після виборів 1994 р. склад Верховної Ради України оновився майже на 85 %, крім того, половину депутатського корпусу в парламенті склали члени політичних партій. А це означає, що для більшості народних депутатів України політика поступово ставала головною професією. Проявилась тенденція регіоналізації політичної еліти. Саме у цей період регіональні еліти продемонстрували вперше, що здатні зайняти домінуючі позиції на рівні загальнодержавної еліти [5, с. 50-51]. Значну роль у формуванні політичного класу відіграло прийняття Конституції України у 1996 р., яка закріплювала владні повноваження Президента, уряду та парламенту [6]. Президент отримав більше повноважень в адміністративній сфері: тепер він міг призначати на посаду прем'єр-міністра та формувати уряд.

Другий етап розвитку політичного класу в Україні був визначений суттєвими змінами складу та якості самого політичного класу. Того часу почали набирати політичної авторитетності прошарки професійних управлінців та бізнесменів, які потіснили потужний сегмент вихідців із колишньої партійно-господарської номенклатури. Також однією з головних тенденцій цього етапу є оновлення політичної еліти, її омолодження. Ця тенденція була характерна і для парламенту, 70% якого склали народні депутати у віці до 50 років, і для центральних органів виконавчої влади. Всі ці факти значною мірою обумовлюють нову якість політичного класу: він поступово позбувається виконавчого характеру діяльності, набуває нових модернізаційних рис.

Третій етап формування політичного кла-

су в Україні відбувався з 1998 р. до 2004 р. та пов'язаний із впливом нової законодавчої бази. Одним із визначних факторів цього етапу стала олігархізація політичної еліти, поступове зрощення влади і бізнесу. Різко почала зростати чисельність підприємців як у виконавчій владі, так і у Верховній Раді. Бізнес-групи стали створювати власні політичні партії, лобіюючи інтереси великого бізнесу.

За цей час відбулися значні зміни в політичному класі, оскільки пройшли президентські вибори в 1999 році та дві парламентські кампанії 1998 р. та 2002 р., особливістю яких став перехід від виборчої мажоритарної системи до змішаної. Саме в цей час корупція стала розповсюдженим явищем. Окрім того, вона набула напівлегального вигляду. Законодавча діяльність Верховної Ради України була спрямована на вирішення не загальнодержавних інтересів, а інтересів бізнес-парламентарів. Отже, на цьому етапі вже остаточно визначився шлях оновлення та реструктуризації політичного класу України. Головною тенденцією було зрощування бізнесу та влади. Політичний клас став більш закритим, але питання зростання професіоналізму членів політичного класу ще залишалося відкритим.

До четвертого етапу формування політичного класу ми відносимо 2004 р.-2009 р. Часи «помаранчевої революції» визначаються активною конкуренцією правлячої частини політичного класу та опозиції. В цей час «помаранчева революція» розкрила раніше приховані проблеми, але реальних наслідків для покращення системи управління не мала. Після президентських виборів 2004 р. відбулася передача влади новому президентові В. Ющенку і це стало першим в новій історії України прикладом прийняття політичним класом рішення під тиском «знизу».

На парламентських виборах 2006 р. була здійснена чергова спроба посилити вплив партій – перехід від виборчої змішаної системи до пропорційної. Результати кампанії дійсно продемонстрували підвищення частки партійного капіталу, але ефективності в управлінні досягти не вдалося. До 2007 р. парламент був практично бездіяльний через болісний процес створення коаліції; опозиція не стала згуртованою і в залежності від інтересів вона опинялася на боці різних фракцій. Завершення парламентських виборів 2006 р. ознаменувалося внесенням змін до Основного Закону. Тож, головними рисами цього етапу стали невміння домовлятися, погоджувати інтереси, знаходити політичні компроміси як у зовнішній, так і у внутрішній політиці. Сьогодні вже можна виділити й п'ятий етап, який бере початок від президентських виборів 2010 р. Цей етап буде характеризувати посилення централізації влади та повернення до авторитарних принципів управ-

ління. Після президентських виборів 2010 р. до чинників суб'єктивного характеру додалися тенденції до утвердження авторитарної президентської влади та зосередження всієї державної влади в руках однієї політичної сили, яка, до того ж, контролюється кількома потужними фінансово-промисловими групами. Це призвело до відновлення шляхом конституційної «антиреформи» президентсько-парламентської форми державного управління і значного обмеження повноважень та функцій Верховної Ради України. Таким чином, у становленні парламентаризму в Україні відбувається очевидний регрес [3, с. 3].

Отже, оцінюючи сучасні етапи становлення політичного класу, можна визначити, що існують позитивні зміни, коли посилюється вплив політичних партій, опозиції, а також громадських організацій на прийняття політичних рішень. При цьому політичний клас стає більш відкритим та інституціоналізованим. Але, незважаючи на прогрес, низка негативних факторів вказує на недосконалість правління, що призводить до падіння ефективності та авторитету державної влади в цілому.

В той же час лише описання вищезазначених етапів видається недостатнім для розуміння сутності глибини формування політичного класу. Тому в статті був застосований кількісний метод, який допоміг отримати не думки та припущення, а точні числові характеристики проаналізованих показників за певні розглянуті етапи формування політичного класу. В основі методик кількісних досліджень лежать чіткі статистичні моделі, що дозволяють з'ясувати числові значення досліджуваних показників. Результати досліджень статистично достовірні, тобто можна поширювати висновки на ту групу, на яку направлено дослідження. Використавши такі методи кількісних досліджень, як анкетування та особисті інтерв'ю аналітико-дослідницьким центром Інституту Горшеніна було визначено, що після парламентських виборів 2012 р. існує велика кількість проблем та протиріч усередині політичного класу, які були характерними на всіх етапах його розвитку і які досі не вдалося викоринити. За даними цього центру, проведене дослідження з 4 по 6 грудня 2012 року на тему: «Оцінка роботи Верховної Ради VI скликання» [15], респондентами виступило 147 парламентарів. Їм було поставлено декілька питань, але для візуалізації відповідей на окремі запитання ми використаємо кругову секторну діаграму. На запитання «Як ви оцінюєте діяльність депутатів Верховної Ради України VI скликання за п'ятибальною шкалою?» (рис.1), ми бачимо, що лише 20% опитаних відповіли «відмінно». На даному етапі розвитку країни це дуже низькі показники рівня, все це призводить до негативних тенденцій зниження якості за-

конодавчого процесу, погіршення виконання Верховною Радою її представницьких, установчих і контрольних функцій.

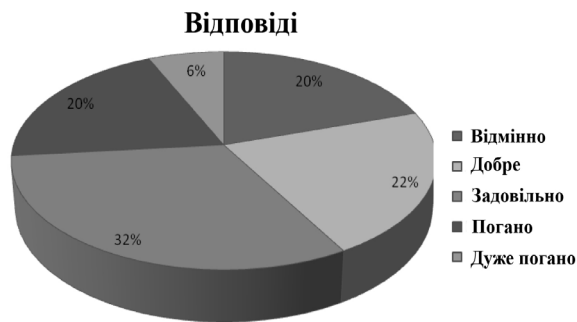

Рис.1. Секторна діаграма, що ілюструє вагу респондентів, які обрали різні варіанти відповіді на запитання: «Як ви оцінюєте діяльність депутатів Верховної Ради України VI скликання за п'ятибальною шкалою?».

Тож зрозуміло, що особливістю етапів формування політичного класу України є перманентна криза при мінімізації еволюційних змін. Причинами, що гальмували формування єдиного політичного курсу, який дозволив би за короткий термін створити його як ефективний, були та залишились постійні конфлікти у боротьбі за владу.

Для вдосконалення професійної підготовки політичної еліти з метою формування нової державницької управлінської еліти, здатної

усвідомлювати національні інтереси і брати на себе відповідальність за їх реалізацію, готової не лише приймати вольові рішення, а й ефективно надавати управлінські послуги, Президентом України В. Януковичем був започаткований президентський кадровий резерв «Нова еліта нації», що затверджений Указом Президента України від 1 лютого 2012 року № 45/2012 «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки» [16]. Вже в грудні Президент затвердив список із 60 осіб, які були зараховані до президентського кадрового резерву «Нова еліта нації», та доручив Національному агентству України з питань державної служби за пропозиціями Національної академії державного управління при Президентові України затвердити перелік заходів на 2013 рік із професійного розвитку зарахованих до резерву осіб, згідно з Розпорядженням Президента України від 29 грудня 2012 року № 245/2012-рп [13]. Вивчення списку показало, що до нього переважно була затверджена політична еліта, яка складається з регіональних чиновників середнього і нижчого рівня. При більш глибокому дослідженні структурної особливості еліт можна виділити чотири ступені структури політико-адміністративної еліти (рис.2):

- 1) розподіл влади у державі;
- 2) участь у прийнятті та реалізації політико-адміністративних рішень і механізм формування;
- 3) масштаби політичних повноважень та вплив на суспільство;

I ступінь Розподіл влади у державі			II ступінь Участь у прийнятті та реалізації політико-адміністративних рішень і механізм формування	
1. Законодавча влада	2. Виконавча влада	3. Судова влада	1. Політична еліта	2. Адміністративна еліта
Особи, які займають певні позиції у структурах влади, що надають право законодавчої ініціативи	Має у своєму складі еліту інституцій президентства	Складає української політико-адміністративної еліти	Еліта інституцій законодавчої влади, а також партійних і громадсько-політичних інституцій	Еліта інституцій президентства

III ступінь Масштаби політичних повноважень та вплив на суспільство			IV ступінь Доступ до організаційних ресурсів державної влади		
1. Загальнодержавний рівень (макрорівень)	2. Регіональний рівень (мезорівень)	3. Місцевий рівень (мікрорівень)	1. Правляча еліта	2. Опозиційна еліта	3. Маргінальна еліта
Голова і депутати ВРУ, Президент України, Прем'єр-міністр України та ін.	Має у своєму складі еліту інституцій президентства	Міністри Каб. Міністрів АРК, Голови МДА, начальники управлінь ОДА та ін.	Здійснює владно-управлінські функції як на загальнонаціональному так і на регіональному рівнях	Представники еліти, які не набрали необхідного мінімуму голосів на виборах, або не ввійшли до більшості ради	Частина еліти, яка не може визначитись зі своїм відношенням до правлячої еліти і до її діяльності

Рис.2. Чотири ступені структури політико-адміністративної еліти.

4) доступ до організаційних ресурсів державної влади [14, с.2].

Але цей перелік треба доповнити таким компонентом, як формування системи конкурентоспроможності політичного класу. В загальних рисах ступені структури еліти виділені в працях Н. Селютіної. Відповідно до першого ступеня – розподіл влади в державі – якщо взяти за основу принцип поділу влади, у складі політико-адміністративної еліти можна виокремити законодавчу, виконавчу та судову еліти [14, с. 3]. До другого ступеня структури відноситься участь у прийнятті та реалізації політико-адміністративних рішень і механізм формування, виокремлюється політична й адміністративна еліти. До політичної складової політико-адміністративної еліти відносяться ті, хто займає посаду у сфері державного управління через вибори, а до адміністративної – ті, хто через механізм призначення обіймають вищі посади в системі державного управління. Третій ступінь структурних особливостей еліт визначається як масштаб політичних повноважень та вплив на суспільство, на цьому етапі виокремлюються загальнодержавна (макрорівень), регіональна (мезорівень) й місцева (мікрорівень) еліти [14, с.7].

Четвертий ступінь визначає доступ до організаційних ресурсів державної влади, що обумовлюється поділом політико-адміністративної еліти на правлячу, опозиційну та маргінальну.

Здійснення аналізу структури політичного класу за чотирма ступенями можна зробити висновки, що за ієрархічною системою влади повноваження еліти поділяються на вищі, середні та адміністративні (рис 3).

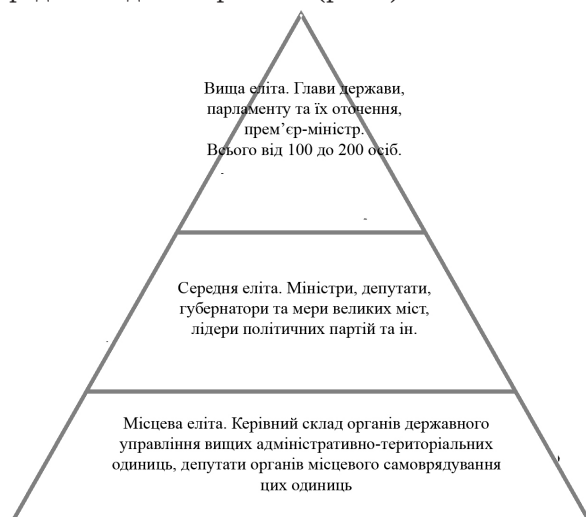

Рис.3. Ієрархічна система структури політичної еліти

Вважається, що до вищої еліти належать ті, хто приймає найбільш значущі для всього суспільства політичні рішення. Це провідні по-

літичні керівники – глава держави, голова парламенту, прем'єр-міністр, голова Верховного суду, а також ті, хто обіймає високі пости в законодавчій, виконавчій та судовій гілках влади (безпосереднє оточення глави держави, голови парламенту, прем'єр-міністра, керівники центральних органів виконавчої влади, провідних політичних партій, політичних фракцій у парламенті). У кількісному відношенні вища еліта складає в країні 100-200 осіб.

Середня політична еліта формується з великої кількості виборних посадових осіб. Це члени парламенту, губернатори, мери великих міст, лідери різних політичних партій і провідних груп інтересів тощо. В її середовищі є своя досить значна диференціація. Об'єднує представників середньої політичної еліти те, що вони є виборними, а не призначуваними особами.

Адміністративну еліту складає вищий прошарок державних службовців (чиновництва), які займають вищі позиції в міністерствах, департаментах, комітетах та інших органах державного управління. На посади вони не обираються, а призначаються.

Сучасні політичні дослідження неможливо уявити без статистичних даних, а зібрану й опрацьовану статистичну інформацію ми подаємо у формі, зручній для візуального сприйняття. Зазначимо, що засновником статистичної науки вважають німецького професора Германа Конрінга, який першим запропонував систему опису держави. До основних способів подання політико-статистичної інформації належать групи графічних і картографічних зображень [11, с. 286 – 287]. Досліджуючи структурні особливості політичного класу та враховуючи кількісні показники державних службовців України, для наочності сприйняття було створено стовпчасту діаграму, де проаналізована інформація щодо кількісного і якісного складу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування за період з 2005 р. по 2012 р. За даними Національного агентства України з питань державної служби, станом на 1 січня 2013 року в Україні налічувалось 372856 осіб державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що становило 0,8 % від загальної чисельності населення, яка на той час складала 45553,0 тис. осіб [8, с. 6-7]. З них 274739 осіб складає загальна кількість державних службовців та 98117 осіб – загальна кількість посадових осіб місцевого самоврядування (рис.4).

Аналіз кількісного складу політичної еліти показує, що з 2005 року чисельність службовців почала активно зростати, кожного року більше ніж на 10000 осіб, досягнувши піку у 2009 році. Із 2010 року кількість службовців почала зменшуватись, а вже за два роки станом на 1 січня 2013 року видно, що чисельність

державних службовців почала повільно, але зростати, отже, порівняно з 2011 роком їх кількість збільшилась на 6635 осіб.

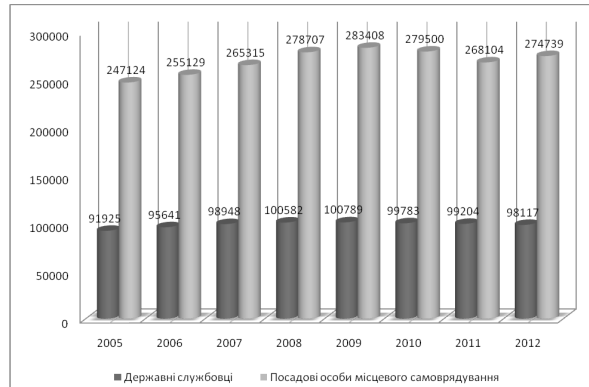

Рис.4. Стовпчаста діаграма, що показує чисельність державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (за період з 2005 р. до 2012 р.)

Але, незважаючи навіть на таку статистику, що показує зменшення чисельності державних управлінців, треба підкреслити, що витрати на їхнє утримання з кожним роком зростають. Навіть незважаючи на Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік», в якому дефіцит бюджету становив 50,4 млрд. гривень [4]. Всі ці фактори призводять до того, що заробітна плата працівникам бюджетної сфери не гарантована і залежить від ситуації всередині влади, яка на сьогоднішній день дуже нестабільна.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити висновки, що по-

літичний клас є центральним структурним елементом політичної системи і складається з індивідів, безпосередньо відповідальних за ухвалення загальнодержавних рішень. Функціонування всієї політичної системи знаходиться в причинно-наслідковому зв'язку із структурою політичного класу. Особливістю політичної системи України є високий рівень соціального і політичного розшарування, відсутність розвинених каналів артикуляції і агрегації інтересів для різних верств суспільства, недовіра населення до інституту виборів і до інститутів влади в цілому, високий рівень корупції.

Ці чинники призводять, по-перше, до того, що політичний клас стикається із затрудненнями при виконанні функцій громадської інтеграції і стабілізації політичної системи; по-друге, що в реальний політичний процес і процес ухвалення рішень включаються лише елітні верстви суспільства, передусім, економічні еліти і суб'єкти (індивідуальні або групові), афільовані з політичним класом. У суспільній свідомості утвердилася думка про «меркантильність» мотивів політико-управлінської еліти, прагнення не просто зайняти гідне місце в суспільстві, а передусім отримати матеріальні привілеї та політичні почесті.

Проведення подальших наукових досліджень зазначеної проблеми надасть змогу визначити та встановити ефективні методи формування і розвитку справжньої політичної еліти в Україні. Буде визначатись та проводитись дослідження щодо умов трансформації політичної еліти в професійну, ефективно діючу та якісну управлінську верству.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Декларація «Про державний суверенітет України» № 55-12, від 16.07.1990 р. [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12> – Назва з екрана.
2. Державна служба статистики України: Статистичний збірник «Праця України у 2012 році» – Київ, 2012, – 343 с. – С. 111. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/metaopus/2013/0133003%5F2013.htm> – Назва з екрана.
3. Журнал «Національна безпека і оборона» [Центр Разумкова] – К., 2012. – № 7-8. – 120 с. – С. 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD_136-137_ukr.pdf – Назва з екрана.
4. Закон «Про Державний бюджет України на 2013 рік» № 5515-VI від 06.12.2012. [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5515-17> – Назва з екрана.
5. Звіт про науково-дослідну роботу. Теоретична модель формування та функціонування політичного класу в контексті сучасних модернізаційних процесів політичної системи України (заключний) / під керівн. Щедрової Г. П. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2012. – 198 с.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV від 08.12.2004 р. [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> – Назва з екрана.
7. Мандзій Л. С. Правляча політична еліта України: суть та етапи становлення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Любомира Степанівна Мандзій. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2003. – 17 с.
8. Національне агентство України з питань державної служби. Інформаційне видання «Державна служба в цифрах-2013»; упорядник М. Канавець. – К. : Видавець Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2013. – 28 с.
9. Новакова О. В. Сучасні проблеми розвитку політичного класу в Україні / О. В. Новакова // Гілея :

- науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. - К. : ВІР УАН, 2010. - Випуск 41 (11). - С. 440-450.
10. Остренко Є. І. Політичний клас як чинник державотворення в сучасній Україні : дис. канд. політ. наук : 23.00.02 : захищена 30.09.11 / Остренко Євгенія Іванівна ; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2011. – 209 с.
11. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габрієлян та ін.]; за ред. О. А. Габрієляна. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 320 с.
12. Постанова «Про проголошення незалежності України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 38, ст.502), № 1427-12, від 24.08.1991 [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> – Назва з екрана.
13. Розпорядження Президента України «Про затвердження списку осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації» у 2012» № 245/2012-рп від 29.12.2012 [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245/2012-%D1%80%D0%BF> – Назва з екрана.
14. Селютіна Н. Ф. Структурно-функціональні складові політико-адміністративної еліти з урахуванням співвідношення та взаємодії гілок влади. / Н. Ф. Селютіна // Державне будівництво : Електронне наукове фахове видання. Вип. 1. – 2008. – 11 с. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/4/01.pdf> – Назва з екрана.
15. Соціологічні опитування Інституту Горшеніна [Електронний ресурс] : соціологічне опитування 2012 р. / Аналітико-дослідницький Інститут імені Горшеніна. – Режим доступу: http://institute.gorshenin.ua/researches/115_otsenka_roboti_verhovnoy_radi_vi.html – Назва з екрана.
16. Указ Президента України «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки» № 45/2012 від 01.02.2012 [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012> – Назва з екрана.
17. Тощенко Ж. Элита: кланы, касты или клики? [Текст] Как назвать тех, кто нами правит? / Тощенко Ж. // Дружба народов. – 2000. – № 7. – С. 140 – 149.
18. Вебер М. Политика как призвание и как профессия. Избранные произведения / М. Вебер. – М. : Прогресс, 1990. – С. 644 – 706.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2014

REFERENCES:

1. Deklaratsiya «Pro derzhavniy suverenitet Ukraini № 55-12, vid 16.07.1990 r.» (Declaration «About state sovereignty of Ukraine № 55-12, from 16.07.1990»). Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukraini: Statystychnyi zbirnyk «Pratsiya Ukraini u 2012 rotsi» (Government service of statistics of Ukraine: Statistical collection «Labour of Ukraine in 2012»). Kyiv, 2012, P. 111. Regime to access: <http://ukrstat.gov.ua/metaopus/2013/0133003%5F2013.htm>
3. Zhurnal «Natsionalna bezpeka i oborona» [Centr Razumkova] (Magazine «National safety and defensive» [Center of Razumkov]). Kyiv, 2012, no. 7-8, P. 3. Regime to access: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD_136-137_ukr.pdf
4. Zakon «Pro Derzhavnyi byudzhnet Ukraini na 2013 rik» № 5515-VI vid 06.12.2012. (A law is «On the State budget of Ukraine on 2013»). Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
5. Zvit pro naukovu-doslidnu robotu. Teoretychna model formuvannya ta funkcionuvannya politychnogo klasu v konteksti suchasniy modernizatsiyniy procesiv politychnoi systemy Ukraini (zakluchnii) pid kerivnitstvom Schedrova G. P. (A report is on research work. A theoretical model of forming and functioning of political class is in the context of modern modernisation processes of the political system of Ukraine (final). Lugansk, 2012, 198 p.
6. Konstytutsiya Ukraini vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR iz zminamy, vnesenymy zgidno iz Zakonom № 2222-IV vid 08.12.2004 r. (Constitution of Ukraine from 28.06.1996 № 254k/96-VR with the changes brought in by law). Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%D1%80>
7. Mandzii L. S. Pravlyacha politychna elita Ukraini: sut ta etapy stanovlennya: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. polit. nauk: 23.00.02 «Politychni instytuty ta protcesy» (Ruling political elite of Ukraine: essence and becoming stages: abstract of thesis. diss. on the receipt of sciences: 23.00.02 «Political institutes and processes»). Lvivskiy natsionalnyi universitet imeni Ivana Franka. Lviv, 2003. 17 p.
8. Natsionalne agentstvo Ukraini z pytan derzhavnoi sluzhby. Informatsiine vydannya «Derzhvna sluzhba v teifrah-2012»; uporyadnyk M. Kanavetc. (A national agency of Ukraine is on questions government service. Informative edition is «Government service in numbers-2013»; manager M. Kanavetc.). Kyiv, 2013. 28 p.
9. Novakova O. V. Suchsni problem rozvytku politychnogo klasu v Ukraini. (Modern problems of development of political class are in Ukraine). Kyiv, 2010, no. 41 (11), pp. 440-450.
10. Ostrenko E. I. Politychniy klas yak chynnyk derzhavotvorennya v suchsniy Ukraini: dis. kand. polit. nauk: 23.00.02 (A political class as factor of creation of the state is in modern Ukraine. Political Science diss.). Shidnoukrajnskyi natsionalnyi universitet imeni Volodymyra Dallya. Lugansk, 2011. 209 p.
11. Politychna nauka: Metody doslidzhn: pidruchnyk za red. O. A. Gabrielyana. (Political science: Methods of researches). Kyiv, 2012. 320 p.
12. Postanova «Pro progoloshennya nezalezhnosti Ukraini» (Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraini, 1991,) N 38, st.502), № 1427-12, vid 24.08.1991. (Resolution is «About proclamation of independence of Ukraine» of List

of Verkhovna Rada of Ukraine, 1991, N 38, st.502), № 1427-12, from 24.08.1991). Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>

13. Rozporyadzhnnya Prezydenta Ukraini «Pro zatverdzhennya spysku osib, zarahovanyh do Prezydentskogo kadrovogo rezervu «Nova elita nacji» u 2012» № 245/2012-rp vid 29.12.2012. (An order of President of Ukraine is «About claim of list of the persons included in Presidential skilled reserve the «New elite of nation» in 2012»). Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245/2012-%D1%80%D0%BF>

14. *Selutina N. F.* Strukturno-funkcionalni skladovi polityko-administratyvnoi elity z urahuvannyam spivvidnoshennya ta vzaemodii gilok vlady. (Structural-functional constituents of political and administrative elite taking into account correlation and co-operations of branches of power). *Derzhavne bydivnytctvo: Elektronne naukove fahove vydannya*, 2008, 11 p. Regime to access: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/4/01.pdf>

15. Sotciologichne opytuvannya Instytutu Gorshenina. (Sociological questioning of Institute of Gorshenin). *Analitiko-doslidnytskyi Instytut imeni Gorshenina*, 2012. Regime to access: http://institute.gorshenin.ua/researches/115_otsenka_raboti_verhovnoy_radi_vi.html

16. Ukaz Prezydenta Ukraini «Pro Strategiu derzhavnoi kadrovoi polityky na 2012-2020 roky» № 45/2012 vid 01.02.2012. (A decree of President of Ukraine is «About Strategy of public skilled policy on 2012-2020). Regime to access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>

17. *Toschenko G.* Elita: klany, kasty ili kliki? (Elite: clans, castes or cliques?). *Druzhiba narodov*, 2000, no. 12, pp. 140-149.

18. *Veber M.* Politika kak prizvanie i kak professiya. Izbrannye proizvedeniya. (Politics as calling and as a profession. Select works). Moscow, 1990, pp. 644-706.

Захарова Тетяна Миколаївна – асистент

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Адреса: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20 а

E-mail: tnzm@ukr.net

Zakharova Tatyana Mykolaivna – assistant

Volodymyr Dahl east ukrainian national university

Address: 20 a, Molodizhny bl., Luhans'k, 91034

E-mail: tnzm@ukr.net